

YANGI O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY BOSHQARUVNING MA’NAVIY ASOSLARINI TASHKIL ETISHDA MA’NAVIY MEROSNING O‘RNI*Mansurova Malohat Yunus qizi**Navoiy davlat universiteti**“Ijtimoiy fanlar” kafedrasi o‘qituvchisi**Saxatov Bekzod Kenjayevich**Navoiy viloyat Ichki ishlar boshqarmasi**TKX KITEB xodimi***ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston davlatida boshqaruv tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda ma’naviy merosning kelgusidagi taraqqiyot uchun naqadar muhim ahamiyat kasb etishi, uning , insonning ruhiy, ma’naviy o‘sishi bilan chambarchas bog‘liqligi ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: milliy qadiyat, ma’naviy meros, moddiy meros, ma’naviy o‘shish, axloq, ruhiy poklik, ijtimoiy boshqaruv, jamiyat, taraqqiyot, yuksalish, madaniyat.

ANNOTATION

This article shows how important the spiritual heritage is for future development in the implementation of reforms in the management system in the New Uzbekistan state, and how it is closely related to the spiritual and spiritual growth of a person.

Keywords: national heritage, spiritual heritage, material heritage, spiritual growth, morals, spiritual purity, social management, society, development, progress, culture.

Jamiyatning ma’naviyati davlat taraqqiyotining muhim sharti va kafolatidir. Bu haqiqat, biror davlat o‘z ma’naviy imkoniyatlariga suyanmay, insonlar ongiga, tafakkuriga ma’naviy va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirmaslik bilan, xalqning milliy ruhini uyg‘otmasligi, eng baland taraqqiyot darajasiga erishishga imkon beradi. Ma’naviyat insonni ruhiy poklanish va yuksalishga chaqiradigan, uning ichki olamini boyitadigan, iymon irodasini kuchaytiradigan, vijdonini uyg‘otadigan qudratli kuchdir.

Meros, insoniyatning har bir tarixiy davrida yashagan avlodlar tomonidan yaratilgan va keyingi davrlarga yetkazilgan barcha moddiy va ma’naviy boyliklarni o‘z ichiga olgan to‘plamdir.

Meros ikki xil shaklda mavjud: moddiy meros, ma’naviy meros. Moddiy meros, o‘tgan avlodlardan keyingi avlodga vorislik asosida qolgan davrning barqarorlik sinovidan o‘tgan, insoniyatning joriy va kelgusi taraqqiyotiga xizmat qiladigan uning qo‘l mehnati bilan yaratilgan barcha moddiy va ma’naviy madaniyatlar to‘plamiga aytiladi.

“Ma’naviy meros – ma’naviy taraqqiyot mahsuli, inson aql-zakovati bilan yaratilgan, kelajak avlodni ezgu taraqqiyot sari yetaklash xususiyatiga ega bo‘lgan, kishilarning ongi va dunyoqarashini o‘sishi, olamni bilish va o‘zlashtirish borasidagi sa’y-harakatlariga kuch-quvvat beradigan ajdodlardan avlodlarga o‘tib kelayotgan azaliy qadriyatlar majmuini ifodalaydigan tushuncha. Ma’naviy meros ajdodlar tajribasi, qoldirgan ma’naviy boyliklarning kelgusi avlodlarning amaliy faoliyati, tafakkur tarzida qanday ahamiyat kasb etishiga ko‘ra, yakka shaxs, alohida guruh yoki muayyan millat vakillariga tegishli bo‘lishi mumkin. Ular ma’lum milliy tilda yaratilgani, milliy madaniy ma’naviy an’analar, qarashlarni aks ettirishiga ko‘ra jamiyatga, ma’lum bir davlat hokimiyati amal qilib turgan davrda yaratilganligiga ko‘ra davlatga, insoniyat tarixida tutgan yuksak o‘rniga ko‘ra sivilizatsiyaga xos bo‘lishi ham mumkin”.

Ma’naviy meros, insonning ruhiy, ma’naviy o‘shishiga yordam beradi. Bunday meros insonning ma’naviy jihatini rivojlantirish, uning dunyoviy bilim va tajribasini o‘stirishga yordam beradi. Bu meros insonni adolatli, ehtiyotkor, hurmatli va hayotda muvaffaqiyatli bo‘lishga ko‘maklashadi. Ma’naviy meros insonlarda sabr, muhabbat, insoniyat, hurmat va o‘z bilimini o‘zgargan his-tuyg‘ulari boyicha rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ma’naviy meros insonlarni adolat, insaf, hurmat va xizmatkorlik ruhiga yetaklaydi. Insonlar ma’naviy meros orqali o‘z fikr va ifodalari orqali ozgina fikr bildirish va boshqalar bilan fikr almashish huquqiga ega bo‘ladi. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga qo‘llanadi va jamiyatning umumiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ma’naviy merosning asosiy maqsadi, insonning ruhiy, ma’naviy va aqliy rivojlanishiga e’tibor qaratib uning dunyoviy bilim, san’at va ma’rifatda erishishiga yordamlashishdir. Bu meros insonlarda adolat, hurmat, insonparvarlik va insoniyatga qarshi ko‘prik va qadriyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Ma’naviy meros insonning o‘zining ma’naviy boyliklarini, rivojlanishini muhofaza qilishga va uning hayotini ma’naviy tarbiya va ta’lim asosida rivojlantirishga yordam beradi.

Ma’naviy merosning rivojlanishi uchun insonning mushkul va murakkab ma’naviy va intellektual ko‘nikmalarini oshirish, dunyoviy va ma’naviy ma’rifatini kengaytirish, adolat, haq, hurmat, insonparvarlik, va boshqa insoniy qadriyatlarni oshirish kerak. Ma’naviy merosning takomillashishi uchun inson bilim olishi, o‘zining ma’naviy rivojlanishi uchun kerak bo‘lgan imkoniyatlarni yaratilishi, ularning adabiyot, san’at, falsafa, madaniyat va axloqiyot bilan tanishishi zarurdir.

Ma’naviy meros avlodlar o‘rtasida vorisiylikni yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Bu, avlodlar o‘rtasida ma’naviy, madaniy yoki fikriy birlik bo‘yicha mustahkam bog‘lovchi va umumiy manfaatga ega bo‘lgan qadriyatlar, g‘oya va falsafalar, adabiyot va san’at asarlari, din va dunyoviy ma’rifatni o‘z ichiga oladi. Bu meros avlodlarning o‘zaro munosabatlari, tarixiy, madaniy, siyosiy va ma’naviy muammolari

yechimlashda asosiy manba sifatida qatnashadi va ularning o‘zaro muvofiqligi, xalqaro izchillik, hamjihatligini ta’minlaydi. Ma’naviy meros avlodlar o‘rtasida o‘zaro do‘stona, tajribaviy almashtirish va ma’rifat almashish imkoniyatlarini yaratadi.

Moddiy meros, insonning moddiy boyliklari, yani material boyliklari yoki to‘plam boyliklariga asoslangan merosdir. Bu meros insonning umrlik maqsadlarini amalga oshirish, barpo etish yo‘llarini tanlash, maishiy yoki ma’rifatchilikni qo‘llab-quvvatlash, moddiy ravishda o‘zini rivojlanitirish va boshqalar bilan solishtirish uchun muhimdir.

“Ma’naviy meros moddiy merosdan farqli ravishda olamda va insonning ichki dunyosida ro‘y bergan, berayotgan yoki berishi mumkin bo‘lgan intellektual va psixologik holatlar, xatti-harakatlar, amaliy faoliyat va uning natijalarini anglashga keng imkoniyatlar yaratishi bilan qadrlidir”.

Milliy-ma’naviy meros, millat shakllanishining turli tarixiy bosqichlarida uning ajdodlarining aql-zakovati, urf-odat, an’analar, qadriyatlari, ma’naviyati, xatti-harakatlari, dunyoni anglashi, tabiiy boyliklardan foydalana bilishida to‘plangan ijobiy tajribalari, mahoratlari, salohiyatining majmuasi hisoblanadi.

Milliy-ma’naviy meros quyidagilarda o‘z ifodasini topadi: 1) urf-odat, an’ana, marosim, qadriyatlarda; 2) dunyoqarashda; 3) turli rasm-rusumlarda; 4) dunyo ahamiyatiga ega bo‘lgan kashfiyotlarda; 5) millat ajdodlari ichidan yetishib chiqqan buyuk allomalar va ular yaratgan asarlarda; 6) davlatchilikda; 7) millat hayoti va tarixida tub burilish yasagan buyuk shaxslar kabilarda. Ularning har birini millat asrlar davomida shakllantiradi va keyingi avlodga meros sifatida namoyon bo‘ladi.

Milliy-ma’naviy merosimizning asosiy ko‘rinishlariga yuqorida keltirilmaganlardan tashqari yana bir qator omillarni kiritishimiz mumkin. Ammo, muhimi, ular milliy o‘zligimizni anglashga qanday ta’sir ko‘rsatish hisoblanadi.

O‘zbekistonni rivojlantirishning o‘z yo‘li ma’naviy merosning nazariyaga ko‘ra 4 ta asosiy negizga tayanadi. Ular:

- umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik,
- xalqimiz ma’naviy merosini qayta tiklash, mustahkamlash va rivojlantirish,
- insonning o‘z imkonlarini erkin namoyon qilishi;
- vatanparvarlik.

Shunday qilib ma’naviy meros – ma’naviy taraqqiyot mahsuli, inson aql-zakovati bilan yaratilgan, kelajak avlodni yaxshi rivojlantirish xususiyatiga ega bo‘lgan, kishilarning o‘zlashtirishiga olib keluvchi olamni tushunish va kelajakdagi harakatlariga kuch-quvvat beradigan ajdodlardan oladlarga yetib kelayotgan abadiy qadriyatlar majmuini ifodalaydigan tushuncha.

Ma’naviy meros va moddiy merosning asosiy farqi odamlarning ruhiy, ma’naviy boyliklari va tinchliklari, jamiyatga foyda olib kelgan ma’naviyatiga oid bilim, tajriba

va qodirliklarni o'rganishda yashab, ilgari va kelgusi avlodlar uchun ko'plab ta'sirlash imkoniyatlarini tushuntirishga asoslangan bo'lib, bu yuqorida keltirilgan holatlarda intellektual va psixologik holatlarni o'rganish, tahlil qilish, nazorat qilish va o'zingizni rivojlantirishda yordam beradi. Moddiy meros esa, material boyliklarni anglash, uni oshirish, qo'llab-quvvatlash va uni amalga oshirishga oid ma'lumotlarni, ko'makchi texnologiyalarni va uslublarni o'rganishda qo'llanib, amaliyotga aylanadi.

Ma'naviy meros va moddiy merosni o'rganishning muhimligi odamlarning shaxsiy rivojlanishi, jamiyatning ilg'or rivojlanishiga, tarixiy an'analarning saqlanishi va o'zaro munosabatlarini kuchaytirishga ayiqdir. Ma'naviy meros, insonning ruhiy, ma'naviy boyliklarini tushuntirish, uning tafakkur, tahlil qilish va muammolarni yechish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Moddiy meros esa, insonning material boyliklarini rivojlantirish, moddiy va jismoniy boyliklarga oid malumot o'rganish uchun muhimdir. Bu yerda, ma'naviy meros insonni o'z maqsadlariga yetishga yordam beradi, uning shaxsiy rivojlanishiga olib keladi, uni o'zining yaratilgan siyosiy va madaniy muhitida mustahkam qiladi. To'g'ri va ekspertizalik tarzda ma'naviy va moddiy meroslar to'liq o'rganilishi, insonning o'zining potentsialini kengaytirishga ko'mak beradi va jamiyatga foyda olib keladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2017-yil 3-avgust kuni O'zbekiston ziyolilari bilan uchrashuvda "Havas qilsa arziydigan ulug' ajdodlarimiz bor. Havas qilsa arziydigan beqiyos boyliklarimiz bor. Va men ishonaman, nasib etsa, havas qilsa arziydigan kelajagimiz, buyuk adabiyotimiz va san'atimiz ham albatta bo'ladi"[3] deb ta'kidlagan edi.

Xulosa qilib aytganda, milliy-ma'naviy merosimizni chuqur anglash orqali biz o'z milliy, madaniy, diniy va tarixiy qadriyatlarimizni tushunish, hurmat qilish va unga e'tibor qilishimiz mumkin bo'ladi. U yoshlarimizga, kelajak pokiz qilib o'suvchilarimizga, va hamjamiyatga o'zaro bog'liqlik, muhabbat va muvofiqlik niyati bilan yaqinroq bo'lishga yordam beradi. Shuningdek, bu meros orqali biz o'zimizni va jamiyatimizni rivojlantirish, tinchlik, adolat va insofga erishishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent: "O'zbekiston", 2017. –B.53.
2. Q.Nazarov Ma'naviyat asosiy tushunchalar lug'ati. Toshkent. O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati. 2021 y. – B.324.
3. Mirziyoyev Sh.M. Adabiyot va san'at, ma'daniyatni rivojlantirish-xalqimiz ma'naviy olamini yuksaltirishning mustahkam poydevori. (2017-yil 3-avgustdagi mamalakatimiz ijodkor ziyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi nutqi). "Xalq so'zi". 2017-yil. 4-avgust.

4. Q.Nazarov, I.Ergashov va boshqalar.Milliy g'oya va rahbar mas'uliyati. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat va jamiyat qurilish akademiyasi. –Toshkent: “G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi” 2007.-B.599.

